

İSTİKLÂL HARBİ'NDE YABANABAT'TA (KIZILCAHAMAM- ÇAMLIDERE) MİLLÎ FAALİYETLER VE ÇEKİLEN TELGRAFLAR

Suat AKGÜL*

ÖZET

Yabanabat; bugün Ankara'ya bağlı olan Kızılcahamam ve Çamlıdere İlçelerini kapsamaktadır. Ankara'nın kuzeyinde yer almaktadır. Kızılcahamam - Ankara arası yaklaşık 80 km., Çamlıdere - Ankara arası da 100 km'dir. Bölge dağlık ve ormanlık bir alandır. Kuzeyden Çankırı-Kastamonu, Kuzeybatıdan ise İzmit-İstanbul istikametlerine ulaşım sağlanmaktadır. Yabanabat Kazası 1463 tarihli Ankara'nın ilk Tahrir Defteri'nde "Yabanovası" adı ile sonraki kayıtlarda da "Yabanabat" olarak yer almıştır. 1915 yılından itibaren kaza merkezi bugünkü Kızılcahamam bölgesine taşınmıştır. Yabanabat, Kuzey ve Kuzeybatı istikameti üzerindeki geçiş güzergâhında bulunması dolayısı ile her türlü ikmal, intikal ve irtibat için önemli bir mevki konumunda olmuştur. Bu konumu Millî Mücadele döneminde daha büyük bir önem kazanmıştır. Millî Mücadele Merkezine yakınlığı ve İstanbul güzergâhında bulunması dolayısı ile de kritik bir rol oynamıştır. Bölge, İstanbul Hükümetinin de ilgi alanı içinde yer almış halk üzerinde propaganda faaliyetleri yürütülmüştür. Ankara Hükümeti de bu faaliyetleri önlemek maksadıyla Yabanabat bölgesine önem vererek özel askerî birlikler göndermiştir. İşte bu noktada Yabanabat ahalisi ve teşkil edilen Yabanabat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti önemli bazı girişimlerde ve çalışmalarda bulunmuşlardır. Yabanabat, Ankara Hükümeti yanında tavır koymuştur. İzmir'in işgal edilmesini miting ve telgrafla ilk protesto eden merkezlerden birisi olmuştur. İngiltere Başbakanı Lloyd George'un İstanbul'un Türklerin elinden alınacağı konusundaki sözlerinin 4 Ocak 1920 tarihinde Türk basınına yansması üzerine kamuoyunda büyük bir tepki oluştu. Bu tepkilerden birisini de Yabanabat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gerçekleştirerek 9 Ocak 1920 tarihinde İtilaf Devletleri temsilcilerine bir protesto telgrafı

*Dr. (E) Albay Antalya/Türkiye, suatakull1@gmail.com

gönderdi. Sonraki dönemde de millî duyarlılık devam etmiş ve Maraş'ın işgaline karşı tepki olarak İtilaf Devletleri'ne 2 ayrı protesto telgrafi gönderilmiştir.

İstanbul 16 Mart 1920'de resmen işgal edildi. Bu işgal üzerine Yabanabat ahali tepki olarak büyük katılımlı bir miting düzenledi. Bu miting kararları çerçevesinde bir de protesto telgrafi gönderildi. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclis'in açılışını tebrik için Meclis İdare Heyetine ilk gönderilen telgraflardan birisi de Yabanabat'a aittir. Aynı günlerde Yabanabat üzerinde İstanbul Hükümeti adına tahrikatta bulunan bir kişinin bu faaliyetlerinin önlenmesi için Yabanabat Kaymakamı'ndan Ankara Hükümetine, durumun ciddiyetini ve önemini bildiren bir telgraf gönderilmiştir. Bunu haber alan Ankara Hükümeti derhal müdahale ederek bu hareketi büyümeden önlemiştir. Bu tahrikâtın başarısız olmasında Ankara Hükümeti'nden yana tavır koyan Yabanabat Müftüsü Abdullah (Bilgin) Efendi'nin ve Gerede ve Çerkeş üzerinden yürütülen isyan girişimi karşısında da yine bir din âlimi olan İbrahim Edhem (Gerçekoğlu) Efendi'nin halkı irşat ve ikna etmesinin çok önemli etkisi olmuştur.

Ankara Hilâl-i Ahmer Cemiyetine destek ve maddi yardım sağlanması, ikmal ve iâşe işlerinin yürütülmesi, Yabanabat kadınlarının askerinin ihtiyaçlarını temin için yaptıkları çalışmalar, Ankara büyük mitingine katılım, ikmal ve lojistik işlerinin daha etkin yürütülmesi için Yabanabat Nokta Komutanlığı'na yardım edilmesi ve askerî güç olarak millî orduda, Millî Mücadele'ye destek verilmesi gibi diğer alanlarda da Yabanabat bölgesi, Millî Mücadele'ye önemli katkılar sağlamıştır.

Ankara'ya yakın olması, İstanbul güzergâhında bulunması ve Karadeniz'deki limanlara yakınlığı dolayısı ile Yabanabat bölgesi Millî Mücadele döneminde önemli bir konumda olmuştur. Ankara Hükümetinden yana tavır koyarak Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında önemli bir rolü olmuştur. Yabanabat'ın bu rolü herhangi bir çalışmada incelenmemiş ve dile getirilmemiştir.

Bu bildiride; işgallere karşı tepki ve protesto telgrafları, Meclis'in açılışına ve İnönü zaferine tebrik ve destek telgrafları ve diğer maddi ve fiili destekler arşiv belgelerinden ve ana kaynaklardan yararlanılarak incelenecek ve değerlendirilecektir. Böylece Yabanabat'ın Millî Mücadele'deki rolü ortaya konulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabanabat, Kızılcahamam, Protesto Telgrafları,
Millî Mücadele, İstiklâl Harbi.

Giriş

Yabanabat¹; bugün Ankara'ya bağlı olan Kızılcahamam ve Çamlıdere ilçelerini kapsamaktadır. Ankara'nın kuzeyinde yer almaktadır. Kızılcahamam-Ankara arası yaklaşık 80 km, Çamlıdere - Ankara arası da 100 km'dir. Bölge dağlık ve ormanlık bir alandır. Kuzeyden Çankırı-Kastamonu, Kuzeybatıdan ise İzmit-İstanbul istikametlerine ulaşım sağlanmaktadır.² Yabanabat Kazası 1463 tarihli Ankara'nın ilk Tahrir Defteri'nde "Yabanovası" adı ile sonraki kayıtlarda da "Yabanabat" olarak yer almıştır. 1915 yılından itibaren kaza merkezi bugünkü Kızılcahamam bölgesine taşınmıştır.³ Yabanabat, Kuzey ve Kuzeybatı istikameti üzerindeki geçiş güzergâhında bulunması dolayısı ile her türlü ikmal, intikal ve irtibat için önemli bir mevki konumunda olmuştur. Bu konumu Millî Mücadele döneminde daha büyük bir önem kazanmıştır. Millî Mücadele Merkezine yakınlığı ve İstanbul güzergâhında bulunması dolayısı ile de kritik bir rol oynamıştır.⁴ Bölge, İstanbul Hükümetinin de ilgi alanı içinde yer almış halk üzerinde propaganda faaliyetleri yürütülmüştür. Ankara Hükümeti de bu faaliyetleri önlemek maksadıyla Yabanabat bölgesine önem vererek özel askerî birlikler oluşturmuştur. Yabanabat ahalisinden olan "Yabanabat Müfrezesi" kurulmuştur. Ayrıca Bayatlı Arif Bey'in Karakeçili Müfrezesi de bu bölgede konuşlanmıştır.⁵ İşte bu noktada Yabanabat ahalisi ve teşkil edilen Yabanabat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti önemli bazı girişimlerde ve çalışmalarda bulunmuşlardır. Yabanabat bölgesine dışarıdan başka bölgelerden gelen az sayıda bazı kişi ve küçük grupların bölge halkını ifsat

¹ Belgelerde ve kaynaklarda "Yabanâbâd" olarak geçmektedir. Ancak "Yabanabat" olarak kullanılıp yer ettiğinden bundan sonra "Yabanabat" olarak yazılacaktır.

² Ali Osman Akalan, "Sözlü Tarih ve Tarihi Belgeler Işığında, Yabanâbâd / Kızılcahamam Adı Üzerine Bir Değerlendirme", **Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri**, 5. Cilt, Ankara, 2016. ss. 515-532. Ayrıca Bakınız: Ali Cevad, **Memâlik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lüğati**, İstanbul, 1313, s. 487 ve 846-847.

³ Hüseyin Çınar, **Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim**, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayını, Editörler: Seyfettin Erşahin - Hüseyin Çınar - İ. Ethem Arıoğlu; **Yabanabad'dan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında**, Ankara 2016, s. 71. Muzaffer Eker, **Yabanâbâd 2000**, Kızılcahamam Belediyesi, Kültür Yayınları, Kızılcahamam, 2001.

⁴ Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, **Türk İstiklâl Harbi VIIinci Cilt, İdarî Faaliyetler**, Ankara, 1975, s. 414.

⁵ Genelkurmay Başkanlığı, **Türk İstiklâl Harbine Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri**, C 1, Ankara, 2010, s. 212-213; Osman Köksal, "Geride Kalmış Bir Kuva-yı Milliyeci: Kaymakam Bayatlı Arif Bey ve Karakeçili Müfrezesi", **History Studies**, Vol: 2/2/2010, s. 482-483.

maksadıyla yapmaya çalıştıkları girişimler etkisiz kalmıştır. Yabanabat bölgesi halkı Ankara Hükümeti yanında tavır koymuştur.

İzmir'in İşgali ve İlk Tepki

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunan kuvvetleri tarafından işgaline başlanması sadece İzmir ve civarında değil birçok bölgede çeşitli tepkilere neden oldu. Birçok vilayet, kaza ve hatta nahiyelerden İtilaf Devletleri temsilcilerine ve Sadaret Makamına protesto telgrafları gönderildi. Bazı bölgelerde de gösteri ve mitingler yapıldı. İşte bu protesto gösterilerinden ve telgraflarından birisi Yabanabat ahalisi tarafından gerçekleştirildi. Bu tepki aynı zamanda Yabanabat açısından işgallere karşı "ilk tepki" olması bakımından da önem taşımaktadır.

Yunanistan'ın İzmir'i işgale başladıkları haberini alan Yabanabat ahalisi 18 Mayıs 1919 günü bu işgalin yarattığı heyecan ile toplanarak işgalin durdurulmasını talep ettiler. Bu konuda Hükümete yardımcı ve emirlerini uygulamaya hazır olduklarını bildirdiler. Aynı gün Belediye Reisi Vekili Yusuf, 60 bin nüfus ve ahali ile beraber olduğunu bildirdiği bir telgrafi Sadaret Makamına gönderdi. Bu telgrafta şunlar yazıyordu: "*Öz Türk olan güzel İzmir şehrimize mütarekeden beri türlü tezevir ve propagandayı icat ile tasallut elini uzatmaya çalışan Yunanistan Hükümetinin haris emelleri bizce bilinmektedir. Yunan milletinin ve bunlara meyilli bazı Osmanlı Rumlarının ika ve ihtira eyledikleri her türlü fesatçılığa rağmen biz Türk milleti, itidalimizi koruyarak hak ve adaletin icrasını, İtilaf Devletleri'nin barış kongresi ve özellikle hak ve adalet prensibi ile şeref ve şan kazanan Amerika Cumhurbaşkanı Mösyö Wilson cenaplarından ümit ve intizar ediyor, altı aydır Rum milletini İzmir'e getiren ve götüren bu güzel şehrimizde çoğunluk sağlamaya çalışan Yunanlıların değil çoğunluk, üçte birini teşkil edemedikleri halde sırf fesatçılık ve barbarlıkları ile şehri işgale yeltenmeleri haber alınmıştır. Bu elemli haber altmış bin nüfusu bulunan Yabanabat ahalisini kadın, çoluk, çocuk korku ve heyecanda bırakmıştır ve şu anda toplanmış ve ayaktadır. Şimdiki hükümetimize yardımcı ve her türlü emrine amade olduğumuzdan, bütün varlığı ile işgal ve ilhakı men etmeye çalışılması için barış elimizi Yunan barbarlarına değil, adaletli İngiliz ve Fransız milletine uzattık. Onların adaletine razıyız. İzmir ve dindaşlarımızı feda edemeyiz. Gerektiğinde Yunanlılarla mücadeleye hazırız.*"

İcap eden makamlara müracaatınızın iblağı ile hâsıl olacak neticenin tarafımıza tebliğine intizar ediyoruz.”⁶

Bu telgrafın altında ayrıca eşraftan Fehmi, Mehmet, Avni, Sırrı ve Mehmet isimleri de bulunmaktadır. Telgrafın içeriğini değerlendirdiğimizde çok özenli, dikkatli ve yer yer diplomatik bir üslup kullanıldığı, kültürlü ve bilgili bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. Yabanabat, İzmir’in işgal edilmesini miting ve telgrafla ilk protesto eden merkezlerden birisi olmuştur.

Maraş’ın İşgaline Tepki

Maraş’ta Fransız askerleriyle Ermeniler tarafından yeniden yapılmakta olan vahşet ve işlenen cinayetlere dair Elbistan merkezinden alınan telgraflar üzerine “Yabanabat Kazası Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi ve Belediye Reisi Vekili Mesut ile Cemiyet azaları Yusuf, Nuri, Mehmet Hilmi ve Hakkı” imzalarıyla birisi İtilaf Devletleri temsilcilerine diğeri de “Ankara’da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil Heyetine” olmak üzere aynı içeriğe sahip iki ayrı telgraf gönderdiler. 27 Ocak 1920 günü Ankara’da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil Heyetine gönderilen telgrafta şunlar yazıyordu: “*Ankara’da Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Muhtereme-i Temsiliyyesi Huzûr-ı Alisine Maraş’ta Fransız askerleriyle Ermeniler tarafından yeniden icrâ’ edilmekte olan vahşet ve cinâyetlere dâir Elbistan merkezinden alınan telgrafnâmeler üzerine Düvel-i İ’tilâfiyye mümessillerine çekilen telgrafnâme zîre naklen arz olunur. Düvel-i İ’tilâfiyyenin işgal muntıkalarında aldıkları vaz’iyyet-i fi’liyyeye artık sulh konferansınca vatan ve milletimiz hakkında verilen yâhûd verilmek üzere bulunan karârın neden ibâret olduğunu tayîn etmek için daha çok düşünmeye tereddüdleri mahal bırakmamıştır. Bu hâl karşısında müdâfaa-i hukuk cemiyetlerinin ittihâz edeceği tedâbir ya fiilen bir mukabele ile memleketimizi dîn ve milletdaşlarımızı kurtarmağa koşmak yâhûd vahşî medenîler nazarında hâric-i ez-kanûn add olunan Türk ve İslâmların ma’sûm ve mazlûm kanlarını beyhûde yere döktürmemek esbâbına tevessül etmektir. Eğer şıktan biri yâhûd hâtıra gelen bir diğeri yapılmazsa hukuk-ı vatan ve millet muhâfazasını deruhte etmiş olan cemiyyetimiz mâddî ve ma’nevî pek büyük bir mes’ûliyyet-i târihiyye altında kalmış olacaktır. Çünkü bizden istimdâd eden âteş ve kanlar içerisinde son feryâdları belki şimdi semâlarda gaib olup gitmiş olan bu zavallı bed-baht kardaşlarımızın ervâh-ı mazlûmesi*

⁶ Mehmet Şahingöz, **İzmir, Maraş ve İstanbul’un İşgali Üzerine Yapılan Protesto ve Mitingler**, A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1986, s. 209-210.

bizi tel'in edecektir. Pek elîm ve hatar-nâk olan vâkayi-i mezkûre ve mümâsile hakkında bütün cemiyet heyet idârelerce kabil-i tatbik olacak tedâbîr-i kat'iyenin ittihâz ve iş'âr buyurulmasını istirhâm ederiz.”⁷

Aynı tarihte aynı imzalarla İtilaf Devletleri Temsilcilerine gönderilmesi maksadıyla Ankara'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Riyasetine de şu telgraf gönderildi:

“Ankara Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Riyâsetine

Fransız askerleriyle Ermenilerin büyük top ve birçok mitralyözle üç gündün beri Maraş'ı topa tutarak orada feci' bir katliâm icrâ etmekte ve altı mahallenin âteş alıp kül olmakla yüz tutan şehirden dışarı çıkmalarına müsåade olunmayan kadın çoluk çocuk bütün İslâm ahâlinin feryâdı istimdâd-kârâneleri top ve yangın ateşleriyle söndürülmekte olduğunu haber aldık. Düvel-i mü'telifenin muvâfakatiyle muvakkat bir mâhiyyette âdetâ karakol tebdilinden ibâret olduğu kaydlarıyla tefsîr ve izâh olunmasına nazaran Maraş ve havâlisindeki Fransız işgali âsâyiş-i mahalliyeye âdiyen bir nezâret hakkını mükteseb olduğu hâlde Ermenilerin tesvilât, igva'ât, ifsâdâtına kapılmış olduklarına şüpheli olmayan Fransız kumandan ve askerlerinin Ermenilerle bil-iştirâk îka' etmekte oldukları vahşet ve cinâyetlerin bu derecesi her ne maksad ve sebebe mebnî olursa olsun kabil-i tahammül değildir. Gerek Maraş gerek muvakkaten taht-ı işgalde bulunan sair mahallerde tahrîk ve İslâmların katl ve ifnâları gibi bütün vicdân-ı beşeri müteessir edeceğine şübhe edilmeyen bu vahşetler düvel-i mü'telifece derhâl men' olunmazsa mücerrer mezâlim ve fecâyi'-i vâkıayı def' ve ebnâ-yı beşerin nâ-hakk daha ziyâde kanlarının dökülmesini men' için Cenâb-ı Hakk'a adl ü insâfa istinâden mukabele edeceğimizi ve bunun mes'ûliyyeti müsebbiblerine râci' olacağını beyân eder ve Fransız kumandan ve askerlerinin işbu harekât-ı vahşiyânelerini kemâl-i nefretle protesto eyleriz.”⁸

Her iki telgrafın da önceki telgraf gibi etkili bir üslupla ve sağlam bir muhakeme ile yazıldığı anlaşılmaktadır.

⁷ Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE), İstiklal Harbi Koleksiyonu (İSH), K1:24, Dosya (D):1336/13-4, Fihrist (F):3-3.

⁸ ATASE, K1:24, D:1336/13-4, F:3-5.

İstanbul'un İşgaline Tepki

İngiltere Başbakanı Lloyd George'un İstanbul'un Türklerin elinden alınacağı konusundaki sözlerinin 4 Ocak 1920 tarihinde Türk basınına yansımaları üzerine kamuoyunda büyük bir tepki oluştu. 8 Ocak 1920 gününden başlayarak birçok bölgeden protesto tepkileri gelmeye başladı. Bu tepkilerden birisini de Yabanabat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gerçekleştirerek 9 Ocak 1920 tarihinde İtilaf Devletleri temsilcilerine bir protesto telgrafı gönderdi. Telgraf yine Cemiyetin Reisi Mesut ve iki Cemiyet üyesi imzasıyla gönderildi.⁹

İstanbul 16 Mart 1920'de resmen işgal edildi. Bu işgal üzerine Yabanabat ahalisi tepki olarak büyük katılımlı bir miting düzenledi. Bu miting kararları çerçevesinde İtilaf Devletleri temsilcilerine, Mebusan Riyasetine ve Hariciye Nezaretlerine telgraflar gönderilerek işgal protesto edildi. Bu telgrafların bir sureti de Ankara'da Heyeti Temsiliye'ye gönderildi. Bu telgrafta şöyle deniliyordu: *“Hükümet-i mufahhanemizin emriyle 16.3.1920 tarihinde Payitahtımız İstanbul'un resmen ve cebren işgal edildiğini haber aldık. Hükümetimizle imzaladığınız mütareke hükümleri ve medeni dünyaya vaad edilen sulh ve adlî hakkaniyet umdeleri hilafında İstanbul'a girdikten ve bütün silahlarımızı tecrit ettikten sonra vatanımızı tedrici işgaller ile birer emr-i vaki karşısında bulunduran “Hükümet-i mufahhamenizi Türkler ve Müslümanlar hakkında takip ettikleri imha siyasetinin böyle bir neticeyi vereceğini daha evvel anlayarak varlığımızı ve istiklâlimizi korumak için azm ettik. Tarihin nefret ve lanetle yad edeceği bu işgal karşısında hiç de şaşırmadık. İnsanların asırlardan beri kanlı ve kâinatı elemlendiren mücadelelerle, emperyalist ihtiraslardan kurtulmuş olan medenî fikirler, ferdî ve içtimâî millî hürriyetlerin asrî ve ananevî düşmanlarına karşı galebe çaldığı bu şerefli günde, bizim hayat ve hâkimiyet hakkımıza vurulmak istenen bu darbelere üzüntüyle bakarız. Dünyayı intizama koymak şevket ve kudretine haiz olduklarını zanneden, fakat insanları değil, toprakları kazanmak zaferleri ile sarhoş olan bazı siyaset adamlarının payitahtımıza uzattıkları haris eller bizi korkutamaz. Ta bire kadar mahvolmayınca hürriyet ve millî hâkimiyetimizi koruma azminden asla feragat ettirmez. Fetih gayesiyle başlayan fakat asırların meydana çıkardığı medeniyet, hürriyet ve milliyet davalarını meydana getiren büyük mücadeleden mağlupların da hakkı olduğunu hâlâ düşünemeyen siyaset adamları, yedi yüz senelik*

⁹ Bilal Şimşir, **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938) C 1 Nisan 1919- Mart 1920**, Ankara, 1992, s. 347-348.

Osmanlı İmparatorluğunun sinesinde yaşayan Arapların hür ve müstakil olmalarını bile şimdiden kabul etmek suretiyle medeniyet ve milliyet prensiplerine ne kadar sadık olduklarını gösteren biz Türklerin coğrafi, irkî ve millî hudutları dâhilinde hür ve müstakil yaşamaya azm etmeleri tabii haklarıdır. Yapılan tecavüzler, hürriyet, millî hâkimiyetin kahramanı, adalet ve hakkaniyet esaslarının kaynağı olan muhterem milletimizin şan ve şerefine ebedi bir darbedir. Şanlı maziyi lekedar, istikbali tehlikeye düşürecek böyle bir yanlış siyaseti desteklemekle büyük bir tarihi mesuliyetin altına giremeyeceğine emin olmak istediğimiz necip milletiniz Payitahtımıza, Hilafet merkezimize, millî hâkimiyetimize, mukaddes dinimize yapılmış olan bu gayrimeşru tecavüzü inceden inceye, çok ciddî tetkik etmelerini rica ederiz. Tarihi ve ananevi bağlarla medenî milletlerle dostuz. Fakat uygunsuz bir talihin bizi sürüklediği harpten dolayı, hâlihazırda mütareke de bulunmasına rağmen maatteessüf düşmanca olan asil ve necip milletinizin alicenaplık ve insafınıza hitap ettiğimiz bu sözler eğer bir akis bulmazsa, bütün medenî dünya bilsin ki, biz yaşamak hakkına sahip olduğumuz ve şimdiye kadar resmî gayri resmî lisanlarla insanlık âlemine bildirdiğimiz vatanımızın hiçbir parçası ve millî istiklâlimizi ta bire kadar mahvolmayınca kimseye vermeyeceğiz. Biz muhitimizi de içine alan kurtuluş davası ve hürriyetle heyecanlı geçerli inkılap hareketlerinin müthiş amili olan kuvvetlerin dünyaya şamil gayelerine katılmaksızın, sırf kendi prensiplerimize sadık kalarak kendi kuvvetimiz ve kendi azmimizle top-raklarımızı müdafaa edeceğiz. Mücadele edeceğimiz mütecavizlerin bizi birere kül haline getireceklerine eminiz. Varsın dünya tarihi bir Kartaca sahne-i faciasını, daha sayfalarına yazsın. Şan ve şeref bize utanç ve nefret onlara.”¹⁰

Yabanabat'tan gönderilen telgraflardaki üslup bir birine çok benzemektedir. İstanbul'un işgali münasebeti ile gönderilen bu telgraftaki temas edilen noktalar biraz daha sert ve kararlılık içermektedir. Payitahtın işgali son nokta olarak görülmekte ve gerekirse mahvolmanın göze alınarak mücadele edileceğine vurgu yapılmaktadır. Yine bu telgraftaki yazım şekli de nitelikli ve birikimli bir kişinin elinden çıktığını göstermektedir.

Meclis'in Açılışı ve Yabanabat

İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali sonrasında çok önemli gelişmeler oldu. Bir taraftan İstanbul Hükümeti'nin Ankara'yı isyanlarla zor

¹⁰ M. Şahingöz, a.g.t., s. 452-455.

duruma düşürüp bunaltmaya çalışması diğer yandan da Heyet-i Temsiliye'nin İstanbul'un işgalinin yarattığı psikolojiden yararlanma isteği gergin bir ortam yarattı. Heyet-i Temsiliye, İstanbul Hükümeti tarafından, Ankara üzerinden ablukaya alınmaya çalışıldı. Özellikle İzmit, Adapazarı, Bolu üzerinden Ankara'ya doğru bir isyan hareketi geliştirildi. Bu durum Heyet-i Temsiliye'yi zor duruma düşürdü. İlk olarak Ankara'da millî bir Meclis'in açılması hamlesi yapıldı. Tahrikâtlar, şekavet ve isyanlar karşısında da özel askerî birlikler oluşturuldu. Yabanabat, Ankara'ya girişin son kapısı idi. Yabanabat ele geçirdikten sonra Ankara'nın düşmesi kaçınılmazdı. Bu yüzden Yabanabat'a ayrı bir önem verildi.

16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgali sonrası Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da toplanacak Meclis için seçim yapılmasını 19 Mart 1920 tarihli bir yazı ile illere ve komutanlıklara bildirdi. Bu önemli bir hamle idi. “Vilâyetlere ve Müstakil Livalara ve Kolordu Kumandanlıklarına” gönderilen bir tebliğ ile Ankara'da tüm yetkiyi eline alacak bir meclisin toplanacağı bildirilmiş, seçimlerin ne şekilde yapılacağı da 12 madde halinde özetlenmişti. Bu; Ankara'da açılacak Meclis için ilk ve önemli bir adımdı. Bu tamimle kumandanlar ve valiler yeniden mebus seçmeye başladılar.¹¹ İşte bu tebliğden sonra Ankara üzerindeki baskı daha da artarak İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu ve Gerede üzerinden ilerleyerek Yabanabat'a kadar dayanan geniş bir isyan haline dönüştü. Bu gelişmeler ve gerginlik Yabanabat bölgesini kritik bir hale getirdi.

Meclis'in açılacak olmasına ilk olumlu tepki, diğer tepkilerde olduğu gibi yine Yabanabat'tan geldi. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nin 13 Nisan 1920 tarihli nüshasında, Yabanabat'tan gönderilen ve Meclis'in açılması ile ilgili olumlu, istekli ve kararlı bakış açısını yansıtan telgraf yayınlandı. Telgraf, Yabanabat Belediye Reisi Vekili ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i İdare Reisi Mesut ve üç azanın imzasıyla gönderildi. “Tezahürat-ı Milliye” başlığı ile “Ankara'da Meclis'i Mebusan Reisi muhteremi Celalettin Arif Bey Hazretlerine” hitabıyla başlayan telgrafta “Düşman süngüleri altında 1300 senelik Hilafeti İslamiyenin istiklâl ve kudsiyetini yedi asırlık cihangirane bir saltanatı muazzamanın mevcudiyetini bilaperva bir azmü celadetle son güne kadar müdafaadan çekinmeyerek ve rezalet ve vahşetten başka bir sözle kâbil-i tavsif

¹¹ İhsan Ezherli, *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1878-1920)*, Ankara, 1992, s. 27-28.

olmayan taarruzat-ı müfsidine ve muhatarasına ve muhtereme önünde bütün kuvve-i milliyesi ile mukavemet ederek vatanın müttehid-i yekvücut evladlarına kavuşan Ankaramıza tarihî bir gün bahşeden zat-ı âli riyasetpenahilerini ve rüfekâ-i muhteremelerini Yabanabad ahalisi kemal-i hürmetle selamlar. Reis Beyefendi: Anadolu'nun saf ve nezih emellerle size ağuş muhabbeti açan ve millî ve coğrafi hududları dâhilinde ya hür ve müstakil yaşamak yahut bütün bütün tarih-î âlemden silinmek içtihadıyla yekpare bir hüsn-ü metin teşkil eden müttehid ve fedakâr evladları arkanızda ve şu irade-i millîye yedd-i emanet ve idarenizde olduğu halde haklı ve meşru davamızı hakk-ı beka ve istiklâlimizi kabul ettirinceye kadar azimkârdan sizi men edecek Allah'tan başka bir kuvvet ve kudret yoktur. Çünkü en haşin, en süflî en kaba ve en fena müdaralar bile kâinatı muhit olan cevval-i fikrinizden mülemma eden o veciz ve belîğ sözleri işittiler: Bizim de bu konuşmadan istifadeye hakkımız vardır. Bu hakkı mümkün değil bizden niza edemeyeceklerdir. İşte böyle bir kanaat ve iman-ı tam ile meydan-ı içtihadta sebat ve ibraz-ı müteannid eden Anadolu istikbalinden emin olarak Ankara'da içtima edecek Meclis-i Milliye mukadderatını tevdi eder ve muvaffakiyetini cenab-ı hakdan temenni eyler." denilmektedir. Bu telgrafta Ankara'da açılacak Millî Meclis'in birlik ve beraberliğe vesile olacağı belirtilerek bu Meclis'in destekleneceği ifade edilmektedir.¹² Ankara'da açılacak Meclis, İstanbul'un işgali dolayısıyla kapanan Meclis-i Mebusan'ın bir devamı olarak görülmüştür.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılışını tebrik için Meclis İdare Heyetine ilk gönderilen telgraflardan birisi de Yabanabat'a aittir. Yabanabat Kaymakam ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi namına Hakkı ve Belediye Reisi vekili namına Hikmet tarafından "Millet Meclisi Riyaseti Celilesine" hitabıyla gönderilen tebrik telgrafı şöyledir: "Bütün âlemi İslâmiyetin mukadderatına nâşekibane muntazır olduğu Makamı Akdesi Hilâfetin masuniyeti tammesi ve vicdanı insaniyet ve medeniyette hududu gayrikabili ret bir surette çizilen muazzez vatanımızda müstakilen yaşamak hakkımızın temin ve mahfuziyeti için manen ve maddeten göstermekte oldukları müzaheret ve muavenete de mazharı teyidolan mücahedatı milliyemize istinaden ve avni bâriden istimdaden tedviri umura başlıyan Meclisi Âli-i Millîmizi kaza ahalisi namına tebri ederiz. Asarı tarihiyemizin hiçbirine nasib

¹² **Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi**, 13 Nisan 1920, s. 2. Bu telgraf, Yabanabat Reis Vekili ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i İdaresi Reisi Mesut, Heyet-i İdare Azasından Hakkı, Azalar Hilmi, Yusuf ve Mehmet imzalıdır.

olmıyan bu muazzam ve mübecel müzaheretı millıye ve dinîyenin vahdeti kahharanesi mutlaka eseri ilhamı subhani olduğundan halâsımız bir emri mukarrerdir. Bu ümniyenin husulü için siz muhterem ve fedakâr vekillerimize teveccüh eden takat berendazane vazaiî mühimmenin naili teshilât olmasını temenni eyleriz.”¹³

Yabanabat'ta Aleyhte Propaganda Faaliyetleri ve Kışkırtmalar

Meclis'in açıldığı günlerde Yabanabat üzerinde İstanbul Hükümeti adına tahrikâtta bulunan bazı kişiler tespit edilmişti. Bu kişilerden birisi olan ve Koç Bey diye bilinen bir kişi Yabanabat köylerini tek tek dolaşüyor ve Ankara'daki Heyet-i Temsiliye aleyhinde propaganda yapıyordu. Yabanabat Kaymakamı, Koç Bey'in halka, Padişah'tan neden ayrıldıklarını sorduğu duyumunu aldığını söyleyerek buna karşı alınacak vaziyetin nasıl olması gerektiği hususunda görüşlerde bulundu. Koç Bey'in hareketleri bölgedeki insanları rahatsız ediyordu. Durumun daha geniş bir şekle dönüşmemesi için bu kişinin hareketleri Yabanabat Kaymakamlığınca Heyet-i Temsiliye'ye bildirildi. Bu kişinin bu faaliyetlerinin önlenmesi için Yabanabat Kaymakamlığı'ndan Ankara Hükümetine, durumun ciddiyetini ve önemini bildiren bir telgraf gönderildi. Kaymakam Hakkı Bey tarafından gönderilen telgraf şöyle idi: “*Şimdi alınan malûmatı mevşuka berveçhi zir arz olunur. Koç Bey bugün Bükeler karyesine gelmiş ve Padişahın iradesini tebliğ edeceğinden önümüzdeki Çarşamba günü umum ahalinin kaza merkezinde bulunmasını ve Padişah'tan ne suretle ayrılmış olduklarını ahaliden soracağını imzası tahtında yazdığı varakalarla kura ahalisine tebliğ eylemiştir. İstîlâatı vakıaya nazaran bu tebliğ umum ahalinin icabet edeceğine şüphem yoktur, bu halde vaziyetimizin şimdiden tâyin buyurulmasını istirham ederim, çünkü artık telgraf muhaberatının kat'olunacağı şüphesizdir.*” Bunu haber alan Ankara Hükümeti derhal müdahale ederek bu hareketi büyümeden önlemek istedi. Mecliste gündeme gelen konu üzerine Mustafa Kemal Paşa bu telgraf için Yabanabat Kaymakamlığına şu cevabı gönderdiğini bildirdi: “*Koç Bey'in ahaliye vâki olan tebligatı İngilizlerin amalini terviceden bedhahanın ve millet hainlerinin eseri tertibidir. Halifei Zışanımız Efendimiz Hazretleri İstanbul'da İngilizlerin tahtı tazyik ve esaretinde kalmıştır, bütün gayemiz Halifemizi tahlis etmek ve milletimizin istiklâlini, hayatını muhafaza etmektir. İngilizler ahalimizi bu gibi vesaitle işgal ederek ehli İslâmı birbirine kırdırmak ve ondan sonra memleketimizi istedikleri gibi tahtı*

¹³ TBMM Zabıt Ceridesi, İ:2, 24.4.1336, C 5.

esarete almak istiyorlar. Bu hakayıkı ahaliye ilân ediniz. Ahaliden şüphesi olanlar İngiliz hadimi insanlara değil Millet Meclisine müracaat etsinler. Buna rağmen müfsitlerin ve İngiliz taraftarlarının işvaatına kapılır, kıyam ve içtima ederlerse Büyük Millet Meclisi, bunların kemali şiddetle tenkiline karar vermiş ve kuvayi tenkiliye ihzar edilmiştir. Dökülecek kanların bütün vebali de müfsitlere ve onlara uyanlara aid olacaktır, şayet Yabanabat'dı terke mecbur olursanız bize emin vasıta ile haber gönderiniz, şimdi yapacağımız icraat netayicinden de hemen malûmat veriniz.”¹⁴

Bu kararlı ve sert tavır karşısında duruma müdahale eden kaymakamlık Koç Bey'in bölgeyi terk etmesini sağladı.

Yabanabat ve Çevresinde Meydana Gelen Olaylar ve TBMM'nin Müdahalesi

Adapazarı, Hendek, Bolu, Düzce ve Gerede bölgesinde gittikçe yayılan bir isyan hareketi meydana geldi. Bu hareket Nisan ayının ortalarına doğru daha geniş bir bölgeye yayıldı. Gittikçe genişleme istidadı gösterdi. Bu durumu önlemek maksadıyla bölgeye bir Nasihat Heyeti gönderildi. 21 Nisan 1920'de Ankara'dan hareket eden heyet aynı gün akşamı Yabanabat'a geldi. Yabanabat'ta bir gece kaldılar. Ertesi gün Gerede istikametine doğru hareket ettiler. İşte bu hareket esnasında Gerede yakınlarında asiler tarafından bir teriple yakalanıp esir edildiler. Bu durum asileri daha da cesaretlendirdi.¹⁵ Bu konuyu Mustafa Kemal Paşa Meclis'te şu şekilde dile getirmiştir: “*Ayın 20'sinde Hüsrev Bey ve rüfekası Gerede'ye vasıl olmak üzere bulunuyorlardı. Hüsrev Bey ve rüfekasına, uğradıkları merkezlerde vaziyeti umumiye hakkında malûmat veriliyordu. Gerede'ye de ihtiyatlı bir surette girilmek lüzumu bildirilmişti. Aldığımız malûmata göre, Gerede'de bu heyet fevkalâde bir istikbale mazhar olmuş, fakat içeri alındıktan sonra hepsi tevkif edilmiş ve bu suretle Gerede de isyan etmiş oluyordu. Ayın 21'inde, yani bir gün sonra, Düzce'nin cenubunda Düzce ile Nallıhan arasında bulunan Mudurnu aynı suretle isyan etti. Ayın 22 ve 23'ünde Nallıhan isyan etti. Ayaş'ta da isyan temayülâtı görüldü. Aynı günlerde Ankara'nın 10, 12 saat şimalinde bulunan Yabanabat isyan etti. Oraya da Düzce beylerinden biri gelmiş ve bir arkadaşıyla gizli çalıştıktan sonra halkı muhtelif suretlerle işgal ederek toplamış,*

¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, İ:3, 25.4.1336, C 1, s. 63-64.

¹⁵ Günay Çağlar, “Hüsrev Bey Heyet-i Nasihası (Nisan-Mayıs 1920)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, S 5, Ankara, 1990, s. 86-90.

Hükümete hücum etmiş, kaymakam ve jandarma kumandanını almışlar. Hulâsa orası da isyan etti. Ayın 25 'inci günü Mihaliççik'ta da hariçten gelen kuvvetlerin tesiriyle, isyan alâimi görülüyor. Aynı günde Geyve'nin garbında bulunan Taraklı'yı telgrafla isyana teşvik ediyorlar. Şarka doğru Safranbolu'da bir hassasiyet görülüyor. Gerede'nin şarkında Mecidiye isyan ediyor. Hulâsa, ayın 13'ünden bugüne kadar, 19 gün zarfında, Düzce'den patlayan bir ateş şarka, cenuba intişar ediyor ve sureti umumiyede icap eden yerlerden idare edildiği anlaşılıyor. Tabii tedbirlerimiz mevkii tatbika konmuş ve konmakta berdevamdır.”¹⁶

Mustafa Kemal Paşa, isyanın Ankara istikametine doğru ilerleme temayülü gösterdiğini görerak askerî tedbirleri artırdı. Bölgeye başka birlikler de kaydırıldı. 1 Mayıs 1920 tarihli Meclis oturumunda mevcut durumu şöyle değerlendirdi: “Bugün kuvvetlerimiz Çerkeş'in garbinde ve Gerede istikametine gidiyor. İlk olarak karşımıza Yabanabat gelir, Yabanabat'ta esasen mühim bir isyan yoktu. Üç beş kişinin ifsadı vardı, bunu bertaraf etmek için bir müfreze gönderdik. Bu müfrezenin hareketi oraca haber alınır alınmaz ifsat ile meşgul olanlar derhal Yabanabat'ı terkettiler. Fakat orada epice tahribat yapmışlar; Hükümet konağını, telgrafhaneyi, telgraf direklerini bozmuşlar ve bazı evleri de yıkmışlardı. Müfrezeyi müteakiben de daha başka kuvvet gönderilmesi ve daha ciddi tedabirin ittihazı nazarı dikkate alınmıştır. Bu suretle bu istikametten gelen cereyan dahi tevkif edilmiştir. Onun garbinde bulunan Ayaş, esasen Beypazarı vak'ası üzerine, Ankara'dan sevk edilen ikinci kuvvetin hareketini ve sonra sevkettiğimiz kuvvetlerin yola çıktığını haber alır almaz ve bilhassa bu kuvvetlerin oraya muvasalatında tamamen kendilerinin ifsat edildiğini beyan etmişler. Bu, bizce de tahakkuk etti. Artık Ayaş'la fazla iştilal etmedik. Beypazarı'na ilk gönderilen kuvvet şehrin haricinde mevzi almak mecburiyetinde kalmıştı, onu müteakip giden kuvvetli bir süvari müfrezemiz, mitralyozlar ile buradaki usât ile müsademe etmişler ve firara mecbur etmişlerdir... Muayyen bir plân dâhilindeki bu harekete karşı aldığımız mukabil tedbirlerle bu cereyanı Çerkeş, Yabanabat, Mudurnu, Taraklı, Geyve hattı üzerinde tevkif ettik ve bu hattın şarkına ve cenubuna sirayet etmesine mani olduk.”¹⁷ Bu olayların hemen akabinde ivedilikle telgraf hattının onarımı için çaba harcandı. Çünkü bu şartlarda tek haberleşme aracı telgraf oluyordu. Bu

¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İ:1, 01.5.1336, C 8.

¹⁷ Aynı yer.

onarım işi hemen gerçekleşmedi ama Haziran 1920'den itibaren bölgede 60 km.lik bir hat kurularak haberleşme sağlıklı olarak sağlanmaya başlandı.¹⁸

Bu isyanların ve bölgedeki huzursuzluğun önlenmesi maksadıyla Yarbay Bayatlı Arif Bey komutasında Karakeçililerden oluşan özel bir birlik hazırlandı. Bu birlik asilerin üzerine gönderilmek üzere Yabanabat'ta konuşlandırıldı. Bu sırada Yabanabat köylerinden de gönüllü katılımlar oluyordu. Asileri önlemek için oluşturulan birlik Yabanabatlı gönüllülerin de katılımıyla büyük bir güç kazanmıştı. İşte bu esnada şahsi bir husumet nedeniyle Yabanabat'taki askerî birliğin komutanı Yarbay Bayatlı Arif Bey gece çadırında yatarken öldürüldü. Bu durum isyanın bastırılmasına önemli bir sekte vurdu.¹⁹

Yabanabat bölgesinde isyan durdurulmuştu ama güçlü bir saldırı olması halinde bunu önleyebilecek yeterlikte bir askerî birlik bulunmuyordu. Yabanabat halkının sağduyusu ve asilere prim vermemesi isyancıların hareketlerini Ankara üzerine yoğunlaştırmalarını önliyordu.²⁰ Öte yandan özellikle Yabanabat, Çerkeş ve Gerede bölgesinde sözü dinlenen ve değer verilen din adamları da isyanların durması ve ilerlememesi için faaliyete geçtiler. Ankara Hükümeti lehinde propaganda yaptılar. Birlik mesajları verdiler. Bu tahrikâtın başarısız olmasında Ankara Hükümeti'nden yana tavır koyan Yabanabat Müftüsü Abdullah (Bilgin) Efendi'nin²¹ ve Gerede ve Çerkeş üzerinden yürütülen isyan girişimi karşısında da yine bir din âlimi olan İskilipli İbrahim Edhem (Gerçekoğlu) Efendi'nin halkı irşat ve ikna etmelerinin çok önemli etkileri olmuştur.²²

Yabanabat Bölgesinin İstiklal Harbine Yardım ve Katkıları

Bu dönemde Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin rolü ve işlevi çok önemli idi. Yeterli personel ve maddi güce sahip değildi. Bu yüzden desteğe ihtiyacı vardı. Bu maksatla Ankara Hilâl-i Ahmer Cemiyetine destek ve maddi yardım sağlandı. İkmal ve iâşe işlerinin yürütülmesi için gönüllülerden çalışma grupları oluştu. Yabanabat kadınlarının askerî ihtiyaçlarını temin için yaptıkları çalışmalar askerî kıyafet ihtiyacının sağlanmasında etkili oldu. Ankara

¹⁸ PTT Genel Müdürlüğü, **İstiklal Harbimizde PTT**, Ankara, 2009, s. 233.

¹⁹ O. Köksal, a.g.m., s. 481-482.

²⁰ Rahmi Apak, **İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Ankara, 1990, s. 145,153.

²¹ <https://06mustafabilgin.wordpress.com/2017/01/19/koca-muftu-abdullah-bilgin/>

²² Köksal, M. Asım, "Kaybettiğimiz Kamil İnsan İbrahim Edhem Gerçekoğlu'nun Mezarı Başında", **Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi**, 2. Cilt, Mart-Nisan 1963, 3-4 Sayı.

büyük mitingine katılım, ikmal ve lojistik işlerinin daha etkin yürütülmesi için Yabanabat Nokta Komutanlığı'na yardım edilmesi ve askerî güç olarak millî orduda, Millî Mücadele'ye destek verilmesi gibi diğer alanlarda da Yabanabat bölgesi, Millî Mücadele'ye önemli katkılar sağlamışlardır.

Düzenli birliklerin kurulmaya başlaması ile askerın ihtiyaçlarını temin maksadıyla Yabanabat bölgesi halkının maddi ve manevi önemli katkıları olmuştur. Köy kadınları da asker için giyecek dikiyorlardı. Bazıları ziynet eşyalarını orduya bağışlamıştı.²³ Halka ve askere yardım konusunda en önde faaliyet gösteren kurumlardan birisi olan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin İstiklal Harbi esnasında önemli yardımları olduğunu biliyoruz. Bu Cemiyetin en önemli gelir kaynağı bağışlardı. Cemiyete çeşitli yerlerden yardımlar yapılıyordu. Yabanabat bölgesi ve Yabanabatlılar da Hilal-i Ahmer Cemiyetine yardımda bulundular. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 100 lira bağışta bulunurken ahaliden bazı kişiler de 14 lira 80 kuruş yardım sağlamışlardı.²⁴

Düzenli birliklerin ilk faaliyeti ve ilk başarısı 1. İnönü Muharebesinde olmuştu. Bu dönemde iâşe ve cephe tedarikini sağlayan Menzil Teşkilatı yeniden oluşturulmuştu. Menzil güzergâhları kuzeyden güneye doğudan batıya aktif bir hale getirilmişti. Bu menzil yollarından birisi olan ve Karadeniz kıyılarından Ankara'ya ulaşan yol Yabanabat'tan geçiyordu. Menzil güzergâhı Karadeniz'den Ereğli'den itibaren, Gerede, Yabanabat ve Ankara olarak yürütülüyordu. Yabanabat bu şekilde başka bir yol güzergâhının daha içinde bulunuyordu. Marmara Denizi kıyısından Ankara yönüne yol, İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu, Gerede ve Yabanabat'tan geçerek sağlanıyordu. Bu iki yol güzergâhının da önemli bir parçası olan Yabanabat, bu işlevini aksatmadan ve başarı ile yürütmüştür. İsyanların bu güzergâh bölgesinde çıkarılmalarının nedeni ulaşım, ikmal ve iâşe kanallarını sekteye uğratmaktı. Bu güzergâh üzerindeki birçok noktada isyan çıktı. Yabanabat'ta isyanının tutunamaması diğer yerleri de olumlu yönde etkilemiş ve güzergâhların güvenli bir şekilde faaliyetinin devamını sağlamıştır.²⁵ Bu başarılı ve verimli ikmal işleri olumlu sonuçlar doğurdu. Batı cephesindeki ilk düzenli ordu birliği, İnönü'de ilk

²³ Suat Akgül, "İstiklal Harbi'nde Silah ve Cephe Yapımı Tedariki ve Onarımı için Cephe Gerisinde Yapılan Faaliyetler", **XIV. Türk Tarih Kongresi Ankara: 9-13 Eylül 2002 Kongreye Sunulan Bildiriler III. Cilt**, Ankara, 2005, s. 77.

²⁴ Hazırlayan: İsmail Hacıfettahoğlu, **Millî Mücadelede Hilâl-i Ahmer**, Ankara, 2007, s. 90-91.

²⁵ Genelkurmay Başkanlığı, **Türk İstiklâl Harbi VIInci Cilt, İdarî Faaliyetler**, Ankara, 1975, s. 386.

zaferini kazandı. Bu zaferin sevinci ve gururu dolayısı ile Yabanabat İdare Meclisi, Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, TBMM'ye bir tebrik telgrafi gönderdi.²⁶ Bu zaferin hemen ardından 1 Nisan 1921 tarihinde 2. İnönü Zaferi kazanıldı. Bu zaferin 2. yıldönümünde Yabanabat Müftüsü Abdullah Efendi ve rüfekası tarafından TBMM'ye bir tebrik telgrafi daha gönderildi.²⁷

Nisan 1921'den itibaren sevkiyat ve nakliyat işlerinde yeni bir döneme girildi. Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlandı. Buna göre Ankara'da ikmal faaliyetleri yürütmek maksadıyla buradaki Nokta Komutanlığına bağlı olarak Yabanabat'ta bir iâşe merkezi ve erzak ambarı kuruldu. Verimli bir bölge olan Yabanabat'tan Batı Cephesine çok sayıda yiyecek maddeleri intikal ettirildi.²⁸ Yabanabat'taki Nokta Komutanlığı faaliyetlerini toplam 3 subay ve 16 er ile yürütmekteydi. Bu askerlere bölgenin halkı da yardım ediyor özellikle nakliye ve depolamada gönüllü yardımcı oluyorlardı.²⁹

İstanbul'dan kaçırılarak Batı Cephesinin ihtiyaçları için Ankara ve dolaylarına gönderilen ikmal maddelerinin Ankara'ya nakli üç farklı yoldan oluyordu. Bu hattın birisi olan İzmit-Adapazarı-Hendek-Düzce-Bolu-Gerede üzerinden yürüyen hareket Yabanabat'tan geçerek Ankara'ya ulaşıyordu.³⁰ Yabanabat'tan sonra ise Ankara ve Sincan güzergâhı kullanılıyordu.³¹ Tekâlifî Milliye Emirleri çerçevesinde aralarında Yabanabat Maliye Ambarının da bulunduğu ambarlar askerî makamlara verildi. Böylece Batı Cephesine erzak ihtiyacı büyük oranda sağlanmış oldu. Yabanabat bölgesinin tarım, hayvancılık ve diğer ihtiyaç maddelerindeki verimliliği, Maliye Ambarının iyi ve verimli çalışmasını sağladı.³² Bölgedeki hayvan çeşitliliği ve çokluğu hastalıklara yol açıyordu. Savaş ortamında binek hayvanlara da yiyecek sağlanan hayvanlara da çok ihtiyaç vardı. Bu hayvanlardaki salgın hastalıklar savaşın seyrini değiştirebilecek kadar önem taşıyordu. Bu yüzden sağlıklı olmaları çok önemliydi. Çeşitli hayvan hastalıklarına karşı 8 Haziran 1922'de "Hayvan Sağlık

²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İ:134, 17.1.1337, C 1. s. 291.

²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, İ:19, 3.4.1338, C 18. s. 479.

²⁸ Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s. 244-245,388; Genelkurmay Başkanlığı, **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, TBMM Hükümeti Dönemi IVncü Cilt 1'inci Kısım**, Ankara, 1984, s. 328.

²⁹ Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s. 389.

³⁰ Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s. 414.

³¹ Mehmet Evsile, "Kurtuluş Savaşı'nda Askerî Nakliye Hizmetleri", **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, C 16, s. 210.

³² Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s. 426.

Zabıtası Komisyonu” kuruldu. Komisyon kararı ile altı bölgede birer “Veteriner Mücadele Kurulu” oluşturuldu. “Beşinci Bölge Kurulu” içinde Yabanabat’ta bir şube teşkil edildi. Böylece bölgenin zengin hayvan varlığı sağlıklı olarak kontrol altında tutuldu.³³

Yabanabat Şehitleri

Sayın Uğur Ünal tarafından Arşiv tabanlı yapılan bir çalışmada İstiklal Harbi’nde ismi tespit edilen 60 şehit olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu şehit sayılarının Ankara’nın diğer ilçelerine ve bazı başka il merkezlerine göre yüksek bir rakam olduğunu söylemektedir. Yine bu çalışmada geride kalan aile bireyleri için ödenen para miktarının da diğer bölgelerden daha fazla olduğu belirtilmektedir. Şehitlerin geriye bıraktıkları dul ve yetim sayısı ise 129 olarak ifade edilmektedir.³⁴ İnceleme alanımız olan İstiklal Harbi döneminde Yabanabat’ın nüfusu Ankara’nın diğer ilçelerine nazaran çok daha fazladır. Bu fazlalık oranına göre şehit sayısının da fazla olması doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Ayrıca Yabanabatlılar’dan kurulan bir özel birlik ve müfreze olduğunu düşündüğümüzde şehit sayısının diğer bölgelerin şehit sayılarından fazla olması tahmin edilebilir bir sonuçtur. Sayın Nuri Köstüklü şehit sayıları konusunda başka bazı arşiv belgelerini de kullanarak yaptığı ve yayınladığı araştırmalarında; bilinen kaynakların dışında başka arşiv kaynaklarının da kullanılması halinde mevcut şehit sayılarının çok üzerinde bir tablonun ortaya çıkabileceğini göstermiştir.³⁵

Müdafaa-i Milliye Vekâletince hastane verileri ışığında hazırlanan raporlar çerçevesinde yayınlanmış resmî bir kitapta da bilinenlerin dışında istatistikî sonuçlar vardır. Buradaki verilere göre Yabanabat’ın İstiklal Harbindeki şehit sayısı 224’tür. Rapor halinde yayınlanan bu çalışmada isimler yoktur. Sadece sayısal veriler vardır. Ancak bu verilerin Hilal-i Ahmer Hastaneleri ve diğer hastanelerden Sıhhiye Dairesince toplanan bilgiler ışığında

³³ Genelkurmay Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 602.

³⁴ Uğur Ünal, “Arşiv Belgelerinde Kızılcahamam ve Kızılcahamamlı İstiklal Harbi Şehitleri”, **Yabanabat’dan Kızılcahamam’a Kızılcahamam 100 Yaşında**, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayını, Editörler: Seyfettin Erşahin - Hüseyin Çınar - İ. Ethem Arnoğlu, Ankara, 2016, ss. 143-163.

³⁵ Nuri Köstüklü, “Balkan Savaşlarından Millî Mücadeleye ‘Şehitler’ Üzerine Yapılacak Bilimsel Araştırmalarda Metod ve Kaynak Meselesine Dair Bazı Düşünceler”, **9. Askerî Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 2006, s. 205- 219. Ayrıca bkz: Nuri Köstüklü, “8. Fırka Ahz-ı Asker Kalem Riyaseti 1920 Yılı Şifre-i Mevrude Defterine Yansıyan Millî Mücadele’de Uşak ve Civarı ile İlgili Belgeler”, **Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Sempozyumu**, C I, Ankara, 2014, s. 7-10.

hazırladığını kabul edersek bu şehit isimlerinin ilgili arşivlerde olabilirliği yüksek bir ihtimaldir.³⁶

Millî Savunma Bakanlığı tarafından Askerlik Şubesi kayıtları esas alınarak hazırlanan şehitlerimiz adlı çalışmada da Çamlıdere ilçesi listesi içinde bulunanlar da dâhil olmak üzere Yabanabatlı şehit sayısı 104'tür.³⁷

Bu farklı rakamlar en temel verilerin olduğu arşivlerden ve kaynaklardan oluşturulmasına rağmen Yabanabat şehitleri konusunda kesin bir sonuç elde edilememektedir.

Sonuç

Millî Mücadele'nin merkezi Ankara'ya yakın olması, Payitahtın merkezi İstanbul güzergâhında bulunması ve Karadeniz'deki limanlara yakınlığı dolayısıyla ile Yabanabat bölgesi Millî Mücadele döneminde önemli bir konumda olmuştur. Yabanabat bölgesi, kuzey-güney, doğu-batı ekseninde Ankara üzerine yapılacak herhangi bir askerî faaliyet açısından stratejik öneme sahiptir. Ankara'yı zorlamak isteyen bir güç, Yabanabat mâniasını aşmak zorundadır. Yabanabat'ın aşılması halinde Ankara şehrinin ele geçirilmesinde başka bir engel kalmamaktadır. Ankara'nın ele geçirilmesi için "Son Kale" Yabanabat'tır. İşte bu yüzden Millî Mücadele döneminde toprakları ve halkı üzerinde çeşitli açık-gizli faaliyetler yürütüldü.

Yabanabat halkı, Ankara Hükümetinden yana tavır koyarak Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. İşgallere karşı tepki ve protesto telgrafları, Meclis'in açılışına ve İnönü zaferlerine tebrik ve destek telgrafları ve diğer maddi ve fiili destekler Yabanabat'ta gerçekleşmiş önemli olaylardır.

Ankara Hilâl-i Ahmer Cemiyetine destek ve maddi yardım sağlanması, ikmal ve iaşe işlerinin yürütülmesi, Yabanabat kadınlarının askerî ihtiyaçlarını temin için yaptıkları çalışmalar, Ankara büyük mitingine katılım, ikmal ve lojistik işlerinin daha etkin yürütülmesi için Yabanabat Nokta Komutanlığı'na gönüllü olarak yardım edilmesi ve askerî güç olarak millî orduda, Millî Mücadele'ye destek verilmesi gibi diğer alanlarda da Yabanabat bölgesi, Millî

³⁶ Türkiye Cumhuriyeti Müdafaa-i Milliye Vekâleti, **İstiklal Harbi Sıhhi Raporu**, (336, 337, 338 **Mudanya Mütarekesine Kadar**), Sıhhiye Dairesi, 4. Şube, Ankara, 31 Ekim 1340.

³⁷ Millî Savunma Bakanlığı, **Şehitlerimiz**, C I, Ankara, 1999.

Mücadele'ye önemli katkılar sağlamıştır. İstiklâl Harbi'nin kazanılmasında Yabanabatluların rolü ve etkisi olmuştur.

KAYNAKÇA

Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE).

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (1336),(1337), (1338).

Akalan, Ali Osman, "Sözlü Tarih ve Tarihi Belgeler Işığında, Yabanâbâd / Kızılcahamam Adı Üzerine Bir Değerlendirme", **Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri**, 5. Cilt, Ankara, 2016. ss. 515-532.

Akgül, Suat, "İstiklal Harbi'nde Silah ve Cephane Yapımı Tedariki ve Onarımı için Cephe Gerisinde Yapılan Faaliyetler", **XIV. Türk Tarih Kongresi Ankara 9-13 Eylül 2002 Kongreye Sunulan Bildiriler**, III. Cilt, Ankara, 2005.

Ali Cevad, **Memâlik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügati**, İstanbul, 1313.

Apak, Rahmi, **İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Ankara, 1990.

Çağlar, Günay, "Hüsrev Bey Heyet-i Nasihası (Nisan-Mayıs 1920)", **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, S 5, Ankara, 1990.

Çınar, Hüseyin, "Yabanâbâd ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yay., Editörler: Seyfettin Erşahin - Hüseyin Çınar - İ. Ethem Arıoğlu, **Yabanabad'dan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında**, Ankara, 2016.

Eker, Muzaffer, **Yabanâbâd 2000**, Kızılcahamam Belediyesi, Kültür Yayınları, Kızılcahamam, 2001.

Ezherli, İhsan, **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1992) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1878-1920)**, Ankara, 1992.

İstiklal Harbimizde PTT, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.

Köksal, Osman, "Geride Kalmış Bir Kuva-yı Milliye: Kaymakam Bayatlı Arif Bey ve Karakeçili Müfrezesi", **History Studies**, Vol: 2/2/2010.

Köksal, M. Asım, "Kaybettiğimiz Kamil İbrahim Edhem Gerçekoğlu'nun Mezarı Başında", **Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi**, 2. Cilt, Mart-Nisan 1963, 3-4 Sayı.

- Köstüklü, Nuri, “Balkan Savaşlarından Millî Mücadeleye ‘Şehitler’ Üzerine Yapılacak Bilimsel Araştırmalarda Metod ve Kaynak Meselesine Dair Bazı Düşünceler”, **9. Askeri Tarih Semineri Bildirileri II**, Ankara, 2006.
- Köstüklü, Nuri, “8. Fırka Ahz-ı Asker Kalem Riyaseti 1920 Yılı Şifre-i Mevrude Defterine Yansıyan Millî Mücadele’de Uşak ve Cıvarı ile İlgili Belgeler”, **Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Sempozyumu**, C I, Ankara, 2014.
- Millî Mücadelede Hilâl-i Ahmer**, Hazırlayan: İsmail Hacıfettahoğlu, Ankara, 2007.
- Şahingöz, Mehmet, **İzmir, Maraş ve İstanbul’un İşgali Üzerine Yapılan Protesto ve Mitingler**, A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1986.
- Şehitlerimiz C I**, Millî Savunma Bakanlığı, Ankara, 1999.
- Şimşir, Bilal N., **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)**, C 1, Nisan 1919-Mart 1920, Ankara, 1992.
- Türk İstiklâl Harbi VIIinci Cilt, İdarî Faaliyetler**, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 1975.
- Türk İstiklal Harbine Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri**, Genelkurmay Başkanlığı, C 1, Ankara, 2010.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, Genelkurmay Başkanlığı, TBMM Hükümeti Dönemi IV’üncü Cilt 1’inci Kısım, Ankara, 1984.
- Türkiye Cumhuriyeti Müdafaa-i Milliye Vekâleti, İstiklal Harbi Sıhhi Raporu, (336, 337, 338 Mudanya Mütarekesine Kadar)**, Sıhhiye Dairesi, 4. Şube, Ankara, 31 Ekim 1340.
- Ünal, Uğur, “Arşiv Belgelerinde Kızılcahamam ve Kızılcahamamlı İstiklal Harbi Şehitleri”, Editörler: Erşahin, Seyfettin - Çınar, Hüseyin - Arıoğlu, İ. Ethem, Kızılcahamam Belediyesi, Kültür Yayınları, **Yabancıdan Kızılcahamam’a Kızılcahamam 100 Yaşında**, Ankara, 2016. ss. 143-163.
- Yabancıdan Kızılcahamam’a Kızılcahamam 100 Yaşında**, Editörler: Erşahin, Seyfettin - Çınar, Hüseyin - Arıoğlu, İ. Ethem, Kızılcahamam Belediyesi, Kültür Yayınları, Ankara, 2016.
- <https://06mustafabilgin.wordpress.com/2017/01/19/koca-muftu-abdullah-bilgin/>

